

TÉZISEK

az *Aniráma* című értekezéshez

Különös helyzetben van a doktori tézisek írója akkor, amikor tárgya egy olyan műfaji kategória, amelynek maga is része. Amikor kutatási területemként a kortárs magyar animációs művészetet választottam, abból a nagyon is önző megfontolásból tettem, hogy e műfaj nagyobb figyelmet és érdeklődést kapjon, hisz vizuális kommunikáció tervezőként naponta kellett szembesülnöm az animációs művészettel kapcsolatos információhiánnyal és tévhitekkel. Szándékosan használok a diplomám szerinti elnevezését annak a sokféle tevékenységnek, amit a civilek számára hol grafikus, hol rendezői, hol art directori munkálkodásunk „termékeivel” próbálunk mi, tervezők megfoghatóvá tenni – többnyire újabb tévképzeteket előidézve –, hisz épp a különböző területeken szerzett tapasztalatok eredményeképpen horgonyoztam le a vizuális kommunikáció azon részterületénél, amelyet impozáns múltja ellenére meglehetősen komolytalan műfajnak vélnék még a művészetekkel általában foglalkozó avatott személyek közül is számosan. A jó szándékú elemzők is leginkább elkerülik az animációs mozgóképművészet ingoványos terepét, hisz sokkal „értékesebbnek”, de legalábbis magvasabbnak tűnhet fel a „nagyfilmről” vagy a kortárs képzőművészet jelenségeiről értekezni, mint ugrabugráló egerekről és macskákról, netán kockásfülű nyulakról...

Anélkül, hogy a különböző vonal- és gyurmaállatoknak a műfaj kibontakozásában betöltött felbecsülhetetlen jelentőségű szerepét vitatnám, az animációs művészetben engem is jobban érdekelték egykor azok a művek, amelyek éppen a konvenciókat felrúgva tágitották a műfaji határokat, ugyanakkor, minél többet tudtam meg a nonkomform opuszokról, annál inkább beláttam, a tagadáshoz kívánatos megismernünk, azt amit tagadni óhajtanánk. Pláne, ha e megismerési folyamat közepette feltáruhnak mindama határművészetek, amelyek sajátos természetű műfajunkat inspirálták, befolyásolták, gazdagították, vagy éppen szimbiózisban éltek vele...

Ezért néhány év múltán, amikor már több egyedi filmet készítettem, és az „alkalmazott” tervezői oldalon is némi ismeretre tettem szert, a fejembe vettem, hogy kihasználva a praxisnak köszönhető sajátos nézőpont nyújtotta perspektívát, a magam módján próbálom közvetíteni mindazt, amit a mozgóképművészet ezen ágáról fontosnak vélek elmondani.

Mindenekelőtt azt, hogy van. Aztán azt, hogy vannak mesterek, akik emblematikusan reprezentálják a műfajt. Valamint azt is, mit gondolnak arról, amit csinálnak. Sőt, mit gondolnak arról, amit mások művelnek? De érdekessé vált az is, hogyan vélekednek rólunk és műveinkről a határterületek képviselői. S ahogy a jelen kirajzolódott, kockáról kockára, úgy vált egyre karakteresebbé a múlt, s halványan felrémlettek a jövő ködképei...

Eredeti szándékom, hogy a kortárs és magyar animációs művészet „múzeumát” virtuálisan felépítsem és benépesítsem, kibővült azzal az igénnyel, hogy mindezt az animáció nemzetközi történetének és jelentőségének aspektusából tegyem meg, sőt, lehetőleg a huszadik századi és a kortárs művészetek általános jelenségeivel összefüggésben próbáljam meg majdani olvasóim, nézőim számára bejárhatóvá tenni virtuális panteonomat.

S mivel magam is filmkészítő vagyok, így a film, a speciális dokumentumfilm tűnt a legautentikusabb médiumnak. Az első nekifutás eredménye lett az *Animare necesse est...* című portrészorozat, amely hasonló című könyvvel egészült ki, s amelyet a tanításban azóta is használlok. Tulajdonképpen itt elégedetten hátra dőlhettem volna a doktori tanulmányok szempontjából, hisz a kutatási témához kapcsolódó „mestermunka” elkészült, de éppen e vállalkozásnak köszönhetően az ügyet nemhogy lezárták, de megkezdettnek sem láttam, hiszen mindazt amit elvégezni sikerült, immár cseppnek tűnt a tengerben... Ezért hamarosan újabb dokumentumfilm elkészítésére pályáztam, aminek előkészítési stádiumában szerencsésen elkészíthettem azokat a beszélgetéseket, amelyek vonatkozó részletei az értekezésésként benyújtott anyagban is szerepelnek. A filmhez pedig tovább pályázom, pályázom – ezt a metódust minden mozgóképkészítő ismeri.

Az ügymenet lassú és bizonytalan végkimeneteléből következően valószínűleg könyvvé hamarabb formálódik az anyag, mint a filmmé, vagyis az a mozi, ami elkészül egyszer, az

már egy másik mozi lesz, mint amit elképzeltem, hisz változnak az idők, és mi is változunk bennük... Az értekezés legabbahagyhatatlanabb részei is éppen ezért az aktuális műfaji jelenségekkel foglalkozó részletek, megállapítások, hisz szerencsés módon olyan dinamikusak és érdekesek lettek az utóbbi évek, hónapok animációs történései, hogy a lelkes feldolgozó minduntalan újabb információkkal igyekezne bővíteni gyűjtését, míg nem értekezése kódex-vastagságúvá nem dagadna, és végképp ki nem futna minden határidőből!

Talán nem illendő személyes motivációkról beszélni, egy „Tézisek“ elnevezésű kompendium alkalmával, mindazonáltal elkerülhetetlen, hisz éppen az animációs műfajhoz fűződő nagyon erős kreatív kötődésem az eredője kutatói, elemzői elköteleződésnek. Meggyőződésem, hogy mi, akik műveljük is a műfajt, más súlypontokat érzékelünk, más problémákat látunk, és máshogy értékelünk jelenségeket, életműveket, vagy éppen technológiai változásokat, mint az elméleti szakemberek, épp ezért gyakran elnézőbbek, vagy olykor szigorúbbak vagyunk, más kérdéseket teszünk fel, s esetleg furcsa válaszokat adunk... Sokan közülünk nehezebben, s talán kevésbé csiszoltan fogalmazunk, mint esztéta vagy filmtörténész kollégáink, talán pontatlanok a definícióink, vagy pontatlannak tűnnek, s bizonyára szenvedélyesebbek és elfogultabbak vagyunk, mint kívánatos lenne. Nyilvánvalóan hazabeszélek, amikor e sorokat írom, úgy tűnhet, magyarázom a bizonyítványom, hogy miért is nem maradok a kaptafánál, azaz miért nem csinállok csak filmeket, vagy festek, rajzolok, és kész, miért nem hagyom avatottabb személyekre a szaktörténetet, meg az efféléket? Nos, éppen a fentiek miatt, hisz lényegében a szaktörténet megíratlan, a mérvadó kritika ritka, mint a fehér holló, és az animációról ma is ugyanazok a tévképzetek keringenek, mint tíz vagy húsz évvel ezelőtt, holott a műfaj talán soha nem épült be ilyen intenzíven a mindennapok vizuális jelenségeibe.

Értekezésemet ezért –praktikus megfontolásokból– azzal a szándékkal készítettem el, hogy csakúgy mint első, mestermunkának szánt *Animare...* című dolgozatomat, majd tanítványaim kezébe adhassam, sőt, minden olyan „civil“ számára informatív olvasmány legyen, aki az animációs mozgóképtörténet iránt érdeklődik. Mozgóképtörténet, és nem filmtörténet iránt, hiszen az animáció tervező- és képzőművészeti, sőt zene- és játékfilmtörténeti vonatkozásai számosak, az animációs film, csupán a műfaj egy részkategóriája, még akkor is, ha csúcscategóriája, és talán a legfontosabb minden egyéb lehetőség közt.

Írásom a fentiek következményeképp nem kinyilatkoztatások és szentenciák sora, hanem új kérdésekre nyitott, folyamatosan bővülő rendszer, az egykori „múzeum“ létrehozásának szándékából az élő enciklopédia felé tartó „beszélgetőkönyv“ a művészetről, az animációs mozgóképművészet szeretetteljes élvezetével élveboncolása ürügyén.